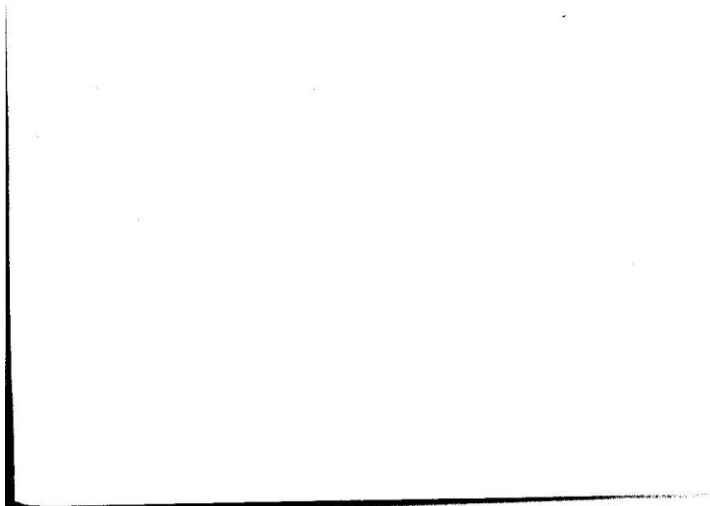

U

ӨОЖ 94 (5) (0353)
КБЖ 63.3 (54)
О-72

*Жазыс: «Халық тарихи атырабында» мемлекеттік бағдарламасы
негізінде Орталық Азиядағы дәстүрлі өркениетті зерттеу орталығының
тарихи-географиялық және этнографиялық зерттеу орталығының қаражаты есебінен шығарылды.*

Пішір жағалар:
тарих ғылымдарының докторы, профессор М. Ж. Абдиров
тарих ғылымдарының докторы, профессор А. Б. Қалың

Редакциялық аяқ:
Т. Омарбеков (жауапты редактор), Б. Қорбаев, М. Цогайбаева, Г.Б. Хабижанова

О-72 Орталық Азия көшпелілері өркениетінің тарихы. III т. Орталық Азия көшпелілеріндегі этно-саяси үдерістер, зуеттік басқару және жуынгерлік өнер: монография / жауапты ред. Т. Омарбеков, Б. Қорбаев, М. Цогайбаева, Г.Б. Хабижанова. – Алматы: Қазақ университеті, 2016. – 268 б.

ISBN 978-601-04-1599-7 (ортақ)
3 том. – 2016. – 268 б.

ISBN 978-601-04-2508-8 (III том)

«Орталық Азиядағы дәстүрлі өркениеттерді зерттеу» бойынша республикалық ғылыми орталықтың ғылыми-құрастыру бағдарламасы бойынша жарық көріп отырған ұжымдық монографияның үшінші томы ортағасырлардан бастап алатын көшпелілердің этногеографиясы мен мәселелерін, кейінгі қазақ халқының құрамын Алтын Қауымдастығының белгілі тайпаларының көші-қон үдерістерін, Алтын Орда аймағындағы көшпелілердің мемлекеттік жүйесін, көшпелілер қоғамындағы бұрынғы заманғы дәстүрлерін талдауға арналған. Зерттеудің нәтижелері тарихының бұрынғы заманғы әдебиетте көтерілмеген тым мәселелері қозғалады.

Зерттеу нәтижелері тарихи-географиялық, этнографиялық, көшпелілер өркениеті мен тарихының кәріз мәселелері қызықтыратын оқырмандарының қызығуына арналған.

ӨОЖ 94 (5) (0353)
КБЖ 63.3 (54)

© Орталық Азиядағы дәстүрлі өркениеттерді
зерттеудің республикалық
ғылыми-зерттеу орталығы, 2016
ISBN 978-601-04-2508-8 (III том)
ISBN 978-601-04-1599-7 (ортақ)

© Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ, 2016

Ортағасырлардағы Орталық Азия көшпелілеріндегі этно-саяси үдерістер

1.1. Түркі және Батыс түрік қағанаттарының этногеографиясы мен шекарасының мәселелері

Бүгінгі таңда табиғаттың, жердің, нақты территориялардың, белгілі кеңістіктің тарихта адамзатқа ықпалын түсіну үшін ондағы тарихи оқиғаларды сипаттап қана қою жеткіліксіз болып отыр. Адам мен жер, кеңістік арасындағы тығыз байланыстың болуы, осы мәселенің ішкі мәнін тереңдей зерттеуін қажет етеді. Алайда отырықшы халықтар мен көшпелі халықтар үшін аталған белгілі кеңістікке иелік етуін, жерге өзінің тиесілі болуын түсінуі бірдей емес еді. Сонымен қатар, халықтарда территориялар үшін болған ұдайы соғыстар мен қақтығыстар нақты территория мен шекараларды анықтау маңыздылығын көрсетеді. Қазіргі заманда ол заңмен қамтамасыз етіледі. Ал, осыдан 1300-1400 жыл бұрын қауымдық меншікте болған жерде көшпелі мал шаруашылығымен айналысқан көшпелі тайпалар қалай өздеріне тиесілі территориялар, шекараларын және мемлекеттік шекараларын анықтай білді, қандай критерийлер басшылыққа алынғаны т.б. сауалдарға жауап беру қажеттілігі туындап отыр.

Сондықтан аталған мәселені Орталық Азияда ортағасырларда саяси үстемдікке ие болған мемлекеттер Түркі қағанаты, Батыс

Мазмұны

I. ОРТАҒАСЫРЛАРДАҒЫ ОРТАЛЫҚ АЗИЯ КӨШПЕЛІЛЕРİNДЕГІ ЭТНО-САЯСИ ҮДЕРІСТЕР ..3	
1.1. Түркі және Батыс түрік қағанаттарының этнотерриториясы мен шекарасының мәселелері (F.Искакова)	3
1.2. Түргеш қағанатының территориясы мен шекарасы (Г.Искакова)	17
1.3. Орталық Азия көшпелілерінің «Алаш» қауымдастығының этнотерриториясының қалыптасу мәселелері (Г.Омарбеков, Г.Б.Хабиеванова)	38
1.4. XIII-XV ғғ. алғашқы жартысындағы этнотерриторияның қалыптасуына әсер еткен этносаяси үдерістер және олардың ерекшеліктері (М.Новайбаева)	59
II. ОРТАЛЫҚ АЗИЯ КӨШПЕЛІЛЕРİNДЕГІ ӘУЛЕТТІК БАСҚАРУ МӘСЕЛЕЛЕРІ	81
2.1. Орталық Азия көшпелілерінің ұлы тұлғасы (Г.Омарбеков)	81
2.2. Алтын Орданың XIV-XV ғасырлардағы этносаяси өмірінің дамуының ерекшеліктері (М.Новайбаева)	110
2.3. Ортағасырлық Қазақстан территориясындағы этникалық мәселелердің Өмір Темір әулетінің шығармаларында талдануы (Н.Тасилова)	121
2.4. Қазақ мемлекетінің құрылуының алып шарттары мәселелері (Б.Кәрібаев)	135
2.5. XV-XVII ғғ. Қазақ хандығының саяси тарихы және сыртқы қарым-қатынастарының мәселелері (Б.Кәрібаев)	169
2.6. Көшпелі қоғамның билік тәртібіндегі рухани құндылықтар (Э.Телеуова)	185
III. КӨШПЕЛІЛЕРДІҢ ЖАУЫНГЕРЛІК ЖӘНЕ БАТЫРЛЫҚ ӨНЕРІ	208
3.1. Қазақ халқының әскери өнеріндегі батырлар образы (Б.Сайлан)	208

3.2. Қазақ хандығы тұспадағы ақын-жыраулардың әскери қызметі (С.Смағұлов)	226
3.3. Византия үзеткілері туралы – Болгариядан табылған заттар мысалында (VII-XII ғғ.) (В.Иотов (Варна, Болгария)	239
3.4. Орталық Азия аумағындағы Ежелгі Ғұн мемлекетінің Қытайдағы Хан әулеті мемлекетімен жүргізген дипломатиялық қарым-қатынастары мен соғыс қимылдары (Е.Познов)	249